

◆ *Original Research Article*

Socio-Demographic Determinants of Internal and International Migration Aspirations Among Youth: Evidence from Abadan, Iran

Ahmad Dorahaki^{1*}

Abstract

The desire to migrate and its patterns reflect broader changes in the fabric of society. This study examines the desire to migrate and its underlying factors among the youth of Abadan City in the Ilam province of Iran. A sample of 376 young people from Abadan in Ilam Province was selected for this investigation. The findings reveal that only 8.9% of respondents had not considered migrating from the city in the past year. Specifically, 22% expressed a desire to migrate within their home province, 52.6% between provinces, and 16.5% indicated a desire to emigrate internationally. The primary reasons for the desire to migrate include job searching, a lack of educational, recreational, and health facilities, and an uncertain future in the city. These reasons were cited by both those desiring internal migration and those willing to migrate internationally. However, for those inclined towards international migration, access to greater freedom and security—in its various social, economic, political, and judicial dimensions—also emerged as a significant factor alongside an uncertain future. Multivariate analysis demonstrated that, after controlling for all independent variables, employment status and the level of perceived security significantly influenced the desire to migrate both internally and internationally. The probability of international migration among the unemployed was approximately 3.9 times higher than among the employed. Additionally, as the overall sense of security increased, the tendency towards international migration decreased. The study concludes that policymakers can reduce youths' desire for international migration by enhancing their overall sense of security—economic, political, judicial, and social—and by creating sustainable employment opportunities.

Keywords: Immigration, Migration aspirations, Internal migration, International migration, Youth.

Received: 2024-06-18

Accepted: 2024-10-05

^{1*} Assistant Professor, Department of Demography, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
(Corresponding Author); adorahaki@atu.ac.ir

E-ISSN: 2008-3742 / © Population Association of Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2032800.1359>

Extended Abstract

Introduction

Among demographic phenomena, migration holds particular significance for demographers, who seek to answer key questions such as: 1) What types of movements occur in space (e.g., internal, international) and time (e.g., long-term, rotational)? 2) Who participates in these movements? 3) Why do these movements occur? The study of the desire to migrate—both internally and internationally—is crucial for understanding the dynamics of this phenomenon. The desire to migrate can be a major determinant of actual migration behavior. Additionally, shifts in migration desires reflect underlying tensions and conflicts within the fabric of society. This research aims to explore the desire for different types of migration and the factors that influence it among young people.

Methods and Data

This study employs a survey conducted in spring 2023 with a sample of youths aged 18 to 35 in Abdanan County. A combination of multi-stage and stratified cluster sampling was used to select participants. Based on the Cochran formula, the sample size was determined to be 376. For cluster sampling, Abdanan County was divided into two main clusters: urban and rural. Within these clusters, three urban areas (Abdanan, Sarab Bagh, and Kalat Murmur) and three rural villages (Zhivor, Gol Gol Olia, and Chamkabud) were randomly selected from the county's 77 villages.

The dependent variable was categorized into two classes: tendency toward internal migration and tendency toward international migration. Independent variables included gender, age, marital status, individual education, family migration history, employment status, household income level, and perceived security.

Findings

The results revealed that only 8.9% of respondents had not considered migrating from the city in the past year. Specifically, 22% expressed a desire to migrate within the province, 52.6% between provinces, and 16.5% internationally. The primary reasons for migration desire were job search, lack of educational, recreational, and health facilities, and an uncertain future in the city. These reasons were cited by both those who were inclined toward internal migration and those thinking about international migration. However, for those desiring international migration, access

to greater freedom and security—in every social, economic, political, and judicial dimension—also emerged as a key factor, alongside an uncertain future.

Bivariate analysis indicated a significant relationship between gender and the desire for international migration, with men (29%) more likely than women (12%) to express this inclination. No significant relationships were found between marital status, age, education, or family migration history and the type of migration desired. However, a statistically significant relationship was observed between perceived security and the desire to migrate. For instance, the desire for international migration was 26.9% among those with low perceived security, compared to 18.2% and 14.8% for middle and high levels, respectively. Similarly, household income showed a significant relation to migration desire, with 26.9% of individuals above the average income expressing their desire for international migration, compared to 12.6% of those below the average.

Multivariate analysis showed that, after controlling for all independent variables, the probability of desiring international migration was 3.90 times higher among the unemployed than the employed. Additionally, the desire for international migration decreased as the overall sense of security increased.

Conclusion and Discussion

The findings suggest that efforts to enhance perceived security—across social, economic, political, and judicial dimensions—and create sustainable employment opportunities can significantly influence the stability of the young population. Given that one of the primary goals of the country's general population policies, is the spatial and geographical redistribution of the population in line with biological capacity, balanced distribution, and reduced population pressure, it is essential to prioritize strategies that retain and attract populations in villages, border areas, and low-density regions.

Managing internal and external migration in alignment with general population policies requires formulating and implementing appropriate mechanisms. Therefore, addressing the underlying conditions that drive migration desire, particularly among youth, should not be marginalized but rather integrated as a central component of the country's new population policies.

Citation:

Dorahaki, A. (2024), Socio-Demographic Determinants of Internal and International Migration Aspirations Among Youth: Evidence from Abdanan, Iran, *Journal of Population Association of Iran*, 19(38), 299-332.
<https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2032800.1359>

ارجاع:

دراهکی، احمد (۱۴۰۳). تمایل به مهاجرت (داخلی/ بین‌المللی) در میان جوانان و عوامل پشتیبان جمعیتی و اجتماعی آن: مورد مطالعه شهرستان آبدانان، نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۹(۳۸)، ۲۹۹-۳۳۲.
<https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2032800.1359>

تمایل به مهاجرت (داخلی / بین‌المللی) در میان جوانان و عوامل پشتیبان جمعیتی و اجتماعی آن (مورد مطالعه شهرستان آبدانان)

احمد دراهکی^۱

چکیده

میل به مهاجرت و تحولاتی که در آن در حال وقوع است بیانگر اتفاقاتی است که در تار و پود جامعه در حال وقوع است. هدف این پژوهش مطالعه تمایل به نوع مهاجرت و عوامل پشتیبان آن در میان جوانان می‌باشد. در این راستا با انتخاب نمونه ۳۷۶ نفری از جوانان شهرستان آبدانان در استان ایلام این مسئله بررسی شد. نتایج نشان داد فقط ۸/۹ درصد پاسخگویان طی یکسال گذشته به مهاجرت از این شهرستان فکر نکرده‌اند. ۲۲ درصد مهاجرت درون‌استانی، حدود ۵۲/۶ درصد بین‌استانی و حدود ۱۶/۵ درصد به مهاجرت از کشور ابراز تمایل کرده‌اند. در زمینه علل تمایل به مهاجرت از این شهرستان به ترتیب جستجوی کار، کمبود امکانات آموزشی، تفریحی و بهداشتی و آینده نامشخص در این شهرستان سه علت اصلی هم در بین افرادی که تمایل به مهاجرت داخلی و هم در بین افرادی که تمایل به مهاجرت بین‌المللی داشته‌اند بیان شده است؛ با این تفاوت که در تمایل به مهاجرت بین‌المللی، دسترسی به آزادی و امنیت (در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و قضائی) بیشتر نیز در مرتبه سوم همراه با آینده نامشخص در این شهرستان قرار دارد. نتایج تحلیل چندمتغیره نشان داد با کنترل همه متغیرهای پژوهش، احتمال تمایل به مهاجرت بین‌المللی در بیکاران حدود ۳/۹۰ برابر بیشتر از شاغلین است و هر چقدر احساس امنیت (به صورت کلی) افزایش می‌یابد، تمایل به مهاجرت بین‌المللی کاهش می‌یابد. براساس نتایج این مطالعه می‌توان گفت سیاست‌گذاران می‌توانند با تلاش برای ارتقای احساس امنیت- اقتصادی، سیاسی، قضائی و اجتماعی- و ایجاد اشتغال پایدار زمینه کاهش تمایل به مهاجرت بین‌المللی را در جوانان فراهم سازند.

واژگان کلیدی: مهاجرت، تمایل به مهاجرت، مهاجرت داخلی، مهاجرت بین‌المللی، جوانان.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۱۴

^۱ استادیار گروه جمعیت‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول): adorahaki@atu.ac.ir

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2032800.1359>

مقدمه و طرح مسئله

مهاجرت در کنار باروری و مرگ‌ومیر از عوامل اصلی تأثیرگذار بر حجم، ترکیب، و توزیع جمعیت‌های انسانی است. علاوه بر تأثیراتی که مهاجرت بر پویایی جمعیت‌های انسانی دارد؛ مهاجرت بر ساختار جمعیت‌های انسانی در مبدأ و مقصد نیز تأثیرگذار می‌باشد و این تغییرات بر جنبه‌های متعدد زندگی افراد و جوامع تأثیرگذار است. فرد مهاجر با جابه‌جایی از مکانی به مکان دیگر، هم خود، هم مکانی که از آن مهاجرت کرده است و هم مکانی که به آن مهاجرت می‌کند را تحت تأثیر قرار می‌دهد (جانتن و همکاران، ۱۳۹۴). بنابراین در بین پدیده‌های جمعیتی، جمعیت‌شناسان توجه خاصی به پدیده مهاجرت دارند و سعی می‌کنند به سؤالاتی مانند ۱- چه جابه‌جایی‌هایی براساس فضا (مثلاً داخلی، بین‌المللی) و زمان (مثلاً طولانی‌مدت، چرخش) رخ می‌دهد؟ ۲- مشارکت‌کنندگان در این جابه‌جایی‌های چه کسانی هستند؟ ۳- چرا این جابه‌جایی‌ها اتفاق می‌افتند؟ پاسخ دهند (لوکاس و میر، ۱۳۸۴: ۱۵۷).

در این میان مطالعه میل و تمایل به مهاجرت، چه داخلی و چه بین‌المللی دارای اهمیت بسزایی در فهم تحولات این پدیده است. میل به مهاجرت در واقع می‌تواند یک تعیین‌کننده اصلی مهاجرت باشد (Van Delen et al., 2005) هر چند، میل به مهاجرت ممکن است هرگز تبدیل به تصمیم و رفتار واقعی مهاجرت نشود (De Groot et al., 2011). میل به مهاجرت و تحولاتی که در آن در حال وقوع است در واقع بیانگر اتفاقاتی است که در تار و پود جامعه در حال رخ دادن است. از این رو است که میشل^۱ (۱۹۸۵) اظهار می‌دارد، مهاجرت باید نه فقط به‌عنوان یک پدیده بلکه به‌عنوان یک فراپدیده (واقع‌ای که اتفاق آن به علت بستر و موقعیتی که مردم در آن زندگی می‌کنند) توصیف و درک شود. بررسی تمایل به مهاجرت که مستلزم تمرکز بر جامعه مبدأ است، به چند دلیل دارای اهمیت است: اول، بخش جدایی‌ناپذیری از پویایی‌های مهاجرت است؛ بدین

1. Mitchell

معنا که تمام کسانی که اقدام به مهاجرت می‌کنند میل به مهاجرت دارند و دوم آنکه، میل به مهاجرت می‌تواند به طرق گوناگون بر تخصیص منابع اثر بگذارد (Carling and Schewel, 2018) و در نتیجه بر نارضایتی‌های اجتماعی و سیاسی در جامعه اثرگذار باشد. سوم آنکه تمایل به مهاجرت می‌تواند در جامعه گسترده شود و فکر کردن به مهاجرت به‌عنوان یک امکان جدی برای رهایی از سختی‌های زندگی در جامعه مبدأ و یا رسیدن به منفعتی پایدار در جامعه مقصد، عمومی شود. همین امر می‌تواند چگونگی زیست مردمان را در جامعه مبدأ را تحت‌تأثیر قرار دهد. این امر باعث شکل‌گیری تصور مهاجرت به‌مثابه یک امکان می‌گردد (آسایش و همکاران، ۱۳۹۸).

پرداختن به تمایل به مهاجرت جوانان در کنار تحولات ساختار سنی که در کشور ایران در سال‌های اخیر در حال وقوع است توجه به مسئله را مضاعف می‌کند. تمایل و رفتار مهاجرتی افراد در طول چرخه زندگی متفاوت است؛ بیشتر مهاجرت‌ها و جابه‌جایی‌های جمعیتی در سنین جوانی اتفاق می‌افتد. در دو دهه اخیر، در اکثر استان‌های کشور، جوانان بر جریان مهاجرت‌های بین‌استانی تسلط داشته؛ به‌طوری‌که برخی از مطالعات سهم جوانان در جریانات مهاجرتی در کشور را بین ۴۶ تا ۵۰ درصد برآورد کرده‌اند (عباسی‌شوازی و همکاران، ۱۳۹۲). جوانان از سرمایه‌های اصلی در هر جامعه‌ای محسوب شده و موتور محرک و قوای اصلی نیروی انسانی فعال را تشکیل می‌دهند. سرمایه‌گذاری‌های خرد و کلان بیشتر روی این قشر از جامعه انجام می‌شود و رسیدن به توسعه پایدار، با اتکا به این قشر امکان‌پذیر است (شهپری ثانی و همکاران ۱۳۹۸). دوره جوانی در مقایسه با دیگر دوره‌ها زندگی، مملو از انتقال‌های چندگانه است که بیانگر فشردگی و تراکم و وقایع جمعیتی و گذارهای اجتماعی است (Rindfuss, 1991). در این دوره بیشترین تغییرات و گذارهای زندگی نظیر اتمام تحصیلات، ورود به بازار کار، گذار به بزرگسالی، ازدواج و تشکیل خانواده، تجربه والدینی، طلاق، رفتارهای پرخطر و مهاجرت رخ می‌دهد (صادقی و همکاران، ۱۳۹۴). برهم‌کنشی این گذارها و مسائل اقتصادی و اجتماعی متعددی که در سال‌های اخیر در ایران رخ داده است مانند تورم لجام‌گسیخته، افزایش بی‌سابقه

قیمت مسکن و اجاره بها و ... می‌تواند زمینه را برای افزایش میل به مهاجرت در جوانان به‌مثابه یک امکان برای برون‌رفت از وضعیت فعلی فراهم کند.

مطالعه حاضر با بررسی نمونه‌ای از جوانان شهرستان آبدانان در استان ایلام سعی در بررسی تمایل به نوع مهاجرت (داخلی یا بین‌المللی) در بین جوانان و عوامل پشتیبان اجتماعی و جمعیتی آن دارد. ایلام کم جمعیت‌ترین استان کشور به شمار می‌آید و در این بین، تحرکات جمعیتی در سطح روستاهای شهرستان آبدانان چشم‌گیر است. شهرستان آبدانان از لحاظ روستاگرایی رقم بالایی را به خود اختصاص داده است. این‌گونه حرکات جمعیتی در این شهرستان مسائل زیادی به همراه داشته و اساسی‌ترین آن کم شدن جمعیت روستاها و در بعضی مناطق تا جایی که خالی از جمعیت شدن روستا را سبب شده است. (مهدی پور و همکاران، ۱۳۹۸). بررسی داده‌های مهاجرتی نشان دهنده آن است در سرشماری ۱۳۹۵، مهاجران خارج شده از شهرستان آبدانان ۲۸۱۸ نفر و مهاجران وارد شده ۱۰۱۴ نفر بوده است. خالص مهاجرتی دوره این شهرستان ۱۸۰۴- با میزان خالص مهاجرتی ۳۸/۰۵- در هزار بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵)؛ که بیانگر وضعیت مهاجرفرستی این شهرستان است که باید در این زمینه فکر و برنامه‌ریزی اساسی جهت مهار و کنترل مهاجرفرستی در شهرستان شود. به همین منظور با توجه به طرح مسئله انجام شده و لزوم توجه به تمایل به مهاجرت و نوع آن در میان جوانان این مطالعه با انتخاب یک جامعه مهاجرفرست این موضوع را مورد کنکاش قرار داده است.

مروری بر مبانی نظری

مهاجرت پدیده‌ای است که تنها با تحلیل وقوع زمانی و فضایی جابه‌جایی نمی‌تواند فهمیده شود. متن جابه‌جایی نیز باید مورد توجه قرار گیرد. چنین عقایدی ناظر بر تئوری‌هایی است که فرایند حرکت جمعیت را با سایر فرایندها پیوند می‌دهد. تئوری انتقال تحرکی زلینسکی اهمیت نسبی انواع جابه‌جایی به موزارت فرایند نوسازی، همانند تغییرات باروری و مرگ‌ومیر در مدل انتقال جمعیتی، تغییر می‌کند. وی در مدل انتقال تحرکی خود، پنج مرحله را از هم متمایز می‌کند.

از مرحله جامعه سنتی ماقبل مدرن که در آن مهاجرت و چرخش قویاً توسط عوامل فیزیکی و فرهنگی محدود می‌شود، تا مراحل انتقالی که با رشد سریع جمعیت، سطوح بالایی از مهاجرت و چرخش روستا به شهر و مستعمره‌سازی مناطق خارج مشخص می‌شوند. نهایتاً مراحل جوامع پیشرفته و جوامع آتی که در زمان غلبه جابه‌جایی‌های در داخل و بین شهرها (داخلی و بین‌المللی) اتفاق می‌افتد (لوکاس و میر، ۱۳۸۴: ۱۴۸). از دیگر تئورهایی که می‌تواند در راستای فهم مهاجرت به‌مثابه متن حرکت کمک‌کننده باشد و به‌صورت گسترده در تبیین پدیده مهاجرت مورد استفاده جمعیت‌شنان و سایر محققین حوزه مهاجرت واقع شده است تئوری جاذبه و دافعه اورت لی (۱۹۶۶) می‌باشد. پدیده مهاجرت انسانی از زمانی که انسان در این کره خاکی زندگی کرده است وجود داشته است. در این راستا اورت لی استدال می‌کند مهاجرت از عوامل جاذبه و دافعه در مبدأ و مقصد تاثیر می‌گیرد (Faridi, 2018). بر طبق نظر لی تصمیم به مهاجرت می‌تواند به عوامل مربوط به مبدأ و عوامل مرتبط با مقصد، موانع مداخله‌گر و عوامل شخصی دسته‌بندی شود (Caroline et al., 2014). بنابرین مهاجرت می‌تواند به‌عنوان یک تصمیم زیرکانه به وسیله افراد برای دستیابی به منافع از فرصت‌هایی که به اندازه کافی در محل سکونت آن‌ها وجود ندارد در نظر گرفته شود (Urba'nski, 2022). عوامل دافعه تأثیرگذار بر مهاجرت نیز شامل شرایطی می‌شوند که افراد را به ترک وطن خود وادار می‌کنند. این عوامل به دسته اقتصادی، اجتماعی و سیاسی تقسیم‌بندی می‌شوند. در این میان عوامل مداخله‌گر و ویژگی‌های شخصی نیز نقش آفرینی می‌کنند. این عوامل شامل ویژگی‌های جمعیتی مانند سن و جنس یا اجتماعی مانند تحصیلات یا وجود شبکه‌های اجتماعی در مقصد می‌شوند (لوکاس و میر، ۱۳۸۴: ۱۵۰).

راونشتاین (۱۸۸۵) در قالب قوانین مهاجرت عوامل جاذبه و دافعه را طبقه‌بندی کرده است. قوانین راونشتاین از اولین تعاریفی است که مهاجران را افرادی می‌داند که به‌صورت عقلانی به دنبال دستیابی به زندگی بهتر به‌ویژه اقتصادی دست به مهاجرت می‌زنند تعریف می‌کند. در این قوانین مؤلفه‌های فاصله، عوامل جاذبه و دافعه، جریان متقابل، و ویژگی‌های مکانی و فضایی محل

سکونت از عوامل مهم در تبیین مهاجرت تلقی می‌شوند. قوانین مهاجرت راواشتاین در هفت فرض اساسی ذیل خلاصه می‌گردد:

- (۱) مهاجرت و فاصله: ثابت شده است که حجم عظیمی از مهاجران تنها یک مسافت کوتاه را می‌پیمایند. میزان مهاجرت بین دو نقطه ارتباط معکوسی با فاصله بین این دو نقطه دارد.
- (۲) مهاجرت مرحله‌ای: به‌طور طبیعی در جریان مهاجرت افراد محلی مایلند که ابتدا به طرف شهرهای نزدیک و سرانجام به سوی شهرهایی که به سرعت رشد می‌کنند مهاجرت کنند؛
- (۳) جریان و ضد جریان مهاجرت: هر جریان مهاجرت یک ضد جریان جبران‌کننده‌ای را به وجود می‌آورد.
- (۴) تفاوت شهر و روستا در میل به مهاجرت: افراد بومی شهرها کمتر از آن‌هایی که در قسمت روستایی کشور هستند مهاجرت می‌کنند، از این رو در جریان‌های مهاجرت داخلی میزان خالص مهاجرت از روستا به شهر بیشتر است؛
- (۵) تکنولوژی ارتباطات و مهاجرت: جریان‌های مهاجرت در طول زمان در نتیجه افزایش جریان امکانات جابه‌جایی و توسعه صنعت و تجارت ماهیتاً رو به افزایش است؛
- (۶) فزونی شمار زنان در مهاجرت با مسافت کوتاه: به نظر می‌رسد میان مهاجرین در مسافت کوتاه، زنان برتری داشته باشند؛
- (۷) آخرین و مهم‌ترین اصل، تسلط انگیزه اقتصادی است. به‌طور خلاصه انگیزه اقتصادی در مجموعه عوامل موثر در تصمیم‌گیری در مورد مهاجرت از همه قوی‌تر است (Todaro, 1971). در رابطه با عوامل زمینه‌ساز حرکت افراد فرضیاتی نیز مطرح می‌شود. اولین این فرضیات، فرضیه زیف است. فرضیه زیف (۱۹۴۶) معکوس بودن بین تعداد افراد حرکت‌کننده و مسافت طی شده فرض می‌شود (لوکاس و میر، ۱۳۸۴: ۱۵۰ به نقل از زیف ۱۹۴۶). فرضیه دیگر توسط استافر (۱۹۴۰) مورد استفاده قرار گرفت. وی معتقد بود فاصله فیزیکی نمی‌تواند به‌تنهایی انتخاب یک محل را تعیین کند، بلکه عوامل اقتصادی و اجتماعی، نظیر فرصت‌های واسط، باید بخشی از تصمیم اتخاذ شده توسط مهاجر بالقوه را شکل دهند (لوکاس و میر، ۱۳۸۴: ۱۵۰ به

نقل از استافر ۱۹۴۰). در نظریه اقتصاد جدید مهاجرت، تصمیمات مهاجرت برای به حداکثر رساندن درآمد اتخاذ می‌شود (Stark & Bloom, 1985). در چارچوب نظریه اقتصاد جدید مهاجرت، نظریه محرومیت نسبی مهاجرت افراد با توجه به افزایش سطح درآمد در مقایسه با درآمد دیگران تحلیل می‌گردد. براین اساس، اگر سطح درآمد در همه جا پایین باشد سطح انگیزش کاهش خواهد یافت و مهاجرتی صورت نخواهد گرفت (Massey, 1990: 13). مجموع عوامل بحث شده می‌تواند تمایل یا میل افراد برای مهاجرت را نیز تحت تأثیر خود قرار دهند؛ به قول تودارو (۱۹۷۱): آن چیزی که افراد را به مهاجرت می‌کشاند انتظارات است، مانند انتظار درآمد بالاتر. مجموع این انتظار است که باعث افزایش میل افراد برای حرکت می‌شود. کارلینگ و شویل (۲۰۱۸) مدلی را با عنوان مدل خواست (تمایل)/ توانایی در ارتباط با تمایل به مهاجرت مطرح نموده‌اند. تمایل برای مهاجرت کردن پیش شرطی برای تلاش برای مهاجرت است و غلبه بر موانع مهاجرت یک پیش شرط برای شکل گرفتن مهاجرت در واقعیت است. تمایل به مهاجرت کردن می‌تواند در دو سطح تحلیل شود. در سطح اول که سطح کلان است این سؤال مطرح می‌شود که چرا تعداد زیادی از افراد تمایل دارند مهاجرت نمایند؟ این سؤال در اصل، محیط مهاجرتی (مبدا) را مخاطب خود قرار می‌دهد. محیط مهاجرتی به زمینه‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی که کلیه اعضا جامعه را در بر می‌گیرد اشاره دارد. بخش حیاتی از مفهوم محیط مهاجرتی، آن است که در این چارچوب مهاجرت یک پروژه ساخت یافته اجتماعی است. درحالی‌که مهاجرت واقعی شکل یک رویداد جمعیت‌شناختی را به خود می‌گیرد و افرادی که مورد توجه هستند نیز براساس مفاهیمی که در چارچوب مفاهیم مهاجرت وجود دارد، مورد تحلیل و تبیین قرار می‌گیرند. رویکرد دوم در ارتباط با تمایل در سطح خود قرار دارد و به سؤال چه کسانی می‌خواهند مهاجرت کنند و چه کسانی می‌خواهند بمانند مشخص می‌شود. ویژگی‌های فردی مانند سن، جنس، خانواده و تاریخچه مهاجرتی خانواده، پایگاه اجتماعی، تحصیلات و ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند به سؤال مطرح شده پاسخ دهد (نوبخت و رستمعلی‌زاده ۱۴۰۲؛ به نقل از: Carling and Schewel, 2018).

عوامل موثر بر مهاجرت که تا کنون در مبانی نظری مورد بحث قرار گرفت قابل گنجاندن در نظریه آرزو- قابلیت‌های دهاس^۱ (۲۰۲۱) می‌باشد. این تئوری آرزوها- قابلیت‌ها را به‌عنوان چارچوبی برای فهم تحرک انسان‌ها به‌عنوان فرایندی از تغییرات اجتماعی مطرح می‌کند. در این زمینه مجموع عوامل ساختاری و عاملیت افراد به‌عنوان شالوده‌ای برای آرزوها و قابلیت‌ها مطرح می‌شود. دهاس معتقد است مدل جاذبه و دافعه موضوع مهاجرت را صرفاً از نگاه پوزیتیستی و به‌طور ضمنی، کارکردگرایانه بررسی می‌کند و افراد را به‌مثابه موجودات فایده‌طلب در نظر می‌گیرد و از پرداختن به نقش ساختارها ناتوان است. در الگوی وی بر تعامل عاملیت (آرزوها و قابلیت‌ها) با ساختار کلان در شکل‌دهی به مهاجرت تاکید می‌شود (de Haas, 2021). دهاس در این نظریه مهاجرت را تابعی از آرزوها و قابلیت‌های مهاجران در مجموعه‌ای از ساختارهای فرصت‌های جغرافیایی درک شده مفهوم‌پردازی می‌کند. وی بیان می‌کند که بهبود تحصیلات، از عوامل مهمی است که آرزوها و قابلیت افراد را برای مهاجرت افزایش می‌دهد. تحصیلات نه تنها مهارت و دانش افراد را افزایش می‌دهد، بلکه آگاهی آن‌ها را از سبک‌های زندگی جایگزین مصرف شهری یا خارجی را گسترش می‌دهد. این امر منجر به تغییر تصورات افراد از زندگی خوب می‌شود و در نتیجه ممکن است اشتیاق و میل آن‌ها را نسبت به مهاجرت افزایش دهد. این امر می‌تواند تا حدی مستقل از شرایط مادی عینی باشد. با این وجود، تحصیلات ممکن است آرزوها را به روشی دیگر افزایش دهد، زیرا ممکن است افراد را وادار کند که فکر کنند این سبک‌های زندگی جدید مادی و فرهنگی، واقعاً در دسترس آن‌ها است که مفهوم ظرفیت آرزو را نشان می‌دهد. به این ترتیب افزایش قابلیت‌ها می‌تواند آرزوها را افزایش دهد. ساختار از طریق آزادی مثبت و آزادی منفی بر آرزوها و قابلیت‌های افراد برا مهاجرت اثر می‌گذارد. مفهوم آزادی منفی به نبود موانع یا محدودیت‌ها برای مهاجرت اشاره دارد که اغلب بر نقش دولت‌ها در ایجاد محدودیت‌هایی برای آزادی مردم یا حتی تهدیدی مستقیم برای زندگی مردم متمرکز است،

1. de Haas

به‌عنوان مثال، از طریق سیاست‌ها و مقررات، خشونت یا جنگ. آزادی مثبت به توانایی کنترل زندگی فرد و تحقق اهداف اساسی و اینکه افراد تا چه حد می‌توانند به اهداف خود در یک مکان دست پیدا کنند، اشاره دارد (de Haas, 2021؛ به نقل از: تنها و همکاران ۱۴۰۳).

مروری بر پیشینه پژوهشی

در زمینه مطالعات پیشین می‌توان گفت؛ تبیین چرایی حرکات مهاجرتی همواره یکی از دغدغه‌های اصلی جمعیت‌شناسان بوده است و در این زمینه مطالعات متعدد و ارزشمندی توسط محققان انجام شده است. با مروری که بر مطالعاتی که در این زمینه انجام شده است می‌توان عوامل موثر بر این جابه‌جایی‌ها را در چند دسته دافعه در مبدأ و عوامل جاذبه در مقصد و عوامل میانجی تقسیم نمود. عوامل اقتصادی همواره به‌عنوان یکی از عوامل موثر بر جابه‌جایی‌های جمعیتی مورد توجه بوده است. ابراهیم و همکاران (۲۰۱۹) کمبود کار و مازاد جمعیت را به‌عنوان یکی از عوامل دافعه جمعیت از نواحی کم‌برخوردار به سمت نواحی برخوردار دانسته‌اند. هاج (۲۰۱۶) کمبود استانداردهای زندگی را به‌عنوان یکی از عوامل دافعه جمعیت مطرح کرد. وی بیان می‌کند تصمیم به مهاجرت به‌عنوان فرایندی که فرصت‌هایی برای بهبود زندگی فرد و خانواده فراهم می‌کند در نظر گرفته می‌شود. لول (۲۰۱۷) نیز افزایش درآمد و مشارکت آسان در بازار کار را به‌عنوان یکی از دلایل موثر در مهاجرت بیان می‌کند. مطالعه التمن و جانتان (۲۰۱۷) نشان می‌دهد نابرابری اقتصادی بین نواحی برخوردار و کم‌برخوردار افراد را به مهاجرت وا می‌دارد. در کنار عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی به‌عنوان یکی از عوامل جاذبه و دافعه قوی مطرح هستند. نووتنا (۲۰۱۰) کمبود در سیستم مراقبت از سلامت و امید به دستیابی به مراقبت از سلامت بهتر را به‌عنوان یکی از محرک‌های اساسی در مهاجرت مطرح می‌کند. همچنین در این مطالعه کمبود فرصت‌های تحصیلی به‌عنوان یکی از پیشران‌های مهاجرتی مطرح شده است. مطالعه چارسلی و الیسون (۲۰۰۶) بر نقش تشویقی شبکه‌های اجتماعی بر مهاجرت و تلاش برای به هم پیوستن خویشاوندان به‌عنوان یکی از دلایل اصلی

مهاجرت تاکید دارد. دورشلر (۲۰۰۶) بر عوامل سیاسی در مهاجرت تاکید دارد. فقدان عدالت در سیستم قانونگذاری، جنگ و تروریسم و حکمرانی بد افراد را به جستجوی محیط سیاسی بهتر در سایر کشورها ترغیب می‌کند.

مطالعات داخلی در زمینه عوامل موثر بر مهاجرت را نیز می‌تواند با توجه به عوامل دخیل در این فرایند به چهار دسته کلی عوامل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و طبیعی تقسیم کرد. مطالعه محمودیان و مشفق (۱۳۹۱) بیشتر بر عوامل اقتصادی در مهاجرت‌های داخلی در ایران تاکید دارد. عواملی مانند درآمد و دستمزد، شغل یا بیکاری، سرمایه‌گذاری‌های عمرانی و اعتبارات دولتی در این مطالعه به‌عنوان محرک‌های مهاجرتی بیان شده‌اند. مطالعه قاسمی‌اردهایی، محمودیان و نوبخت (۱۳۹۶) بر عوامل اجتماعی مانند رفاه و کیفیت زندگی بین مناطق مبدأ و مقصد تاکید دارد. مطالعه میرزامصطفی و قاسمی (۱۳۹۲) بر استانداردهای زندگی در مبدأ و مقصد به‌عنوان محرک مهاجرتی تاکید دارد. مطالعه جمعه‌پور (۱۳۸۷) بر توسعه‌نیافتگی و رویکرد نامناسب در برنامه‌ریزی روستایی در مهاجرت داخلی در ایران تاکید داشته است. مطالعه مشفق و شکفته‌گوهری (۱۳۹۹) بر اثرات سطح توسعه‌یافتگی در مهاجرت شهرستان‌های مرزنشین ایران تاکید دارد. مطالعه نوبخت و همکاران (۱۳۹۶) بیانگر آن است که خشکسالی در مناطق شرقی ایران به‌دلیل وابستگی عمیق جمعیت به دو مقوله آب و زمین، تأثیرات عمیق اقتصادی به جای گذاشته است. در این راستا مهاجرت‌های شکل گرفته همراه با تداوم خشکسالی‌های آینده می‌تواند زمینه را جهت رهاسازی و خالی از سکنه شدن بسیاری از مناطق در شرق کشور فراهم نماید.

با وجود مطالعات متعددی که در راستای تبیین مهاجرت در ایران انجام شده است کمتر به بررسی تمایل به مهاجرت جوانان پرداخته شده است. مطالعه مهدی‌پور و همکاران (۱۳۹۸) نشان می‌دهد که میان مکان سکونت، موقعیت کاری، نوع کار، مالک بودن زمین زراعی، انسجام اجتماعی، احساس وابستگی به مسکن، احساس امنیت و خشنودی از درآمد با هدف مهاجرت

رابطه آماری معنی داری وجود داشته و در این میان، احساس تعلق به مکان و میزان رضایت از درآمد مهم‌ترین مقوله‌های تأثیرگذار بر قصد مهاجرت روستاییان می‌باشد. کم آبی و خشک‌سالی و نیز وجود پدیده ریزگردها از جمله مهم‌ترین عوامل زیست‌محیطی مؤثر بر قصد مهاجرت روستاییان در شهرستان آبدانان استان ایلام بوده است.

مطالعه رضایی و صادقی (۱۴۰۰) با استفاده از تحلیل ثانویه داده‌های خرد پیمایش ملی سرمایه اجتماعی با تعداد نمونه ۱۴۲۰۰ نفر ساکن در مناطق شهری و روستایی ایران حکایت از آن دارد که یک-چهارم پاسخگویان میل به مهاجرت از ایران را دارند. افرادی که تمایل به مهاجرت از ایران را دارند اغلب مرد، مجرد، جوان، تحصیل کرده دانشگاهی، با رضایت اجتماعی پایین، متعلق به طبقه اجتماعی متوسط و بالا و ساکن در شهرهای بزرگ هستند. مطالعه شهری ثانی و همکاران (۱۳۹۸) که در پنج شهرستان استان خوزستان انجام شده است بیانگر آن است که ۷۷ درصد جوانان در صورت فراهم بودن شرایط و امکانات تمایل دارند به مکانی غیر از استان خوزستان مهاجرت کنند. در این زمینه نگرش به جاذبه مقصد، محرومیت نسبی و تحصیلات بر تمایل به مهاجرت جوانان استان خوزستان تأثیرگذار هستند. نوبخت و رستمعلی‌زاده (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان تعیین‌کننده‌های زمینه‌ای و ساختاری تمایل به مهاجرت از کشور در بین جوانان: مطالعه‌ای در شهر بوشهر بین این نتایج رسیده‌اند که تمایل مهاجرتی در مردان، افراد متأهل، افرادی که در خانوارهای پرجمعیت حضور دارند و همچنین اشخاصی که درآمدی بالاتر دارند در مقایسه با دیگر افراد بالاتر است.

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهشی مطرح شده متغیرهای جنس، وضعیت زناشویی، تحصیلات افراد، وضعیت اشتغال آن‌ها، سن پاسخگویان، سابقه مهاجرت در خانواده، درآمد خانوار و متغیر سطح احساس امنیت انتخاب و تأثیرات آن‌ها بر تمایل به نوع مهاجرت (داخلی/ بین‌المللی) مورد بررسی قرار می‌گیرند.

روش و داده‌های تحقیق

روش اجرای پژوهش در تحقیق حاضر، پیمایش می‌باشد که با انتخاب یک نمونه واجد شرایط از جوانان شهرستان آبدانان - ۱۸ تا ۳۵ ساله - در بهار سال ۱۴۰۱ هجری شمسی انجام شده است. روش نمونه‌گیری نیز ترکیبی از نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله و طبقه‌ای بوده است. تعداد جمعیت ۱۵ تا ۳۵ ساله شهرستان آبدانان با توجه به سرشماری ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران حدود ۱۸۳۴۶ بوده است. با توجه به فرمول کوکران حجم نمونه ۳۷۶ برآورد گردید. جهت انجام نمونه‌گیری خوشه‌ای ابتدا مناطق شهرستان آبدانان به دو خوشه اصلی شهری و روستایی تقسیم شد. سپس هر کدام از نواحی شهری و روستایی در زیر مجموعه خود به عنوان یک خوشه تعریف گردید. در این میان سه شهر آبدانان، سراب باغ، کلات مورموری در مناطق شهری و از بین ۷۷ روستای شهرستان آبدانان به صورت تصادفی روستاهای ژیور، گل گل علیا، چم‌کیود انتخاب شدند. جمعیت سه شهر گفته شده در سرشماری ۱۳۹۵ به ترتیب ۲۳۹۴۶، ۲۶۵۹، ۳۷۶۸، و جمعیت روستاهای گفته شده به ترتیب بوده است. ۶۲۱، ۳۹۶، ۱۲۰۲ بوده است. حجم نمونه برای هر نقطه شهر و روستایی با توجه به حجم جمعیت به ترتیب ۲۷۴، ۳۰، ۴۳، ۱۰، ۵ و ۱۴ نفر در نظر گرفته شد. سپس از بین خوشه‌ها محله‌هایی به طور تصادفی انتخاب و نهایتاً بلوک‌هایی از آن محله‌ها نیز به طور تصادفی انتخاب شدند. در ادامه با مراجعه به درب منازل واقع بلوک‌های منتخب هر محله و مصاحبه با جوانان واجد شرایط اقدام به تکمیل پرسشنامه‌ها شد. همچنین با توجه به متغیر جنس نمونه به دو طبقه مرد و زن تقسیم شد و سعی بر آن شد تا سهم هر دو طبقه به صورت مساوی در نمونه‌گیری در نظر گرفته شود. علت این امر اهمیت متغیر جنس در تمایل به مهاجرت با توجه به مطالعات پیشین و همچنین اهداف مطالعه حاضر بود.

متغیر وابسته در تحقیق حاضر تمایل به نوع مهاجرت است که در قالب سؤال: شما به کدام یک از مقصدهای مهاجرتی زیر طی یکسال گذشته بیشتر فکر کرده‌اید؟ ۱- مهاجرت به شهر یا

منطقه دیگر درون استان ۲- مهاجرت به شهر یا منطقه دیگر بیرون از استان ۳-مهاجرت از کشور و رفتن به کشور دیگر ۴-من اصلاً به مهاجرت فکر نکرده‌ام سنجیده شده است. بعد از ارائه توصیفی از این متغیر با توجه به اینکه تنها حدود ۸/۹ درصد از پاسخگویان به این سؤال پاسخ من اصلاً به مهاجرت فکر نکرده بودم پاسخ داده بودند؛ متغیر وابسته در دو طبقه تمایل به مهاجرت داخلی و تمایل به مهاجرت بین‌المللی دسته‌بندی گردید. متغیرهای مستقل در تحقیق حاضر شامل: جنس، سن، وضعیت زناشویی، تحصیلات فرد، سابقه مهاجرت در خانواده و وضعیت اشتغال، سطح درآمد خانوار و متغیر سطح احساس امنیت می‌باشند. احساس امنیت به معنای احساس آرامش و یا عدم احساس تهدید و عدم احساس ترس ناشی از آن از سوی محیط‌های دور و نزدیک فرد است. احساس امنیت پدیده‌ای روانشناختی اجتماعی می‌باشد که دارای جوانب مختلفی می‌باشد. برای این‌که این پدیده معنای دقیق‌تری یابد، لازم است قیده‌ای به آن اضافه شوند. احساس امنیت در این پژوهش در چهار مؤلفه‌ی امنیت اقتصادی، احساس امنیت اجتماعی، احساس امنیت سیاسی و احساس امنیت قضایی سنجیده و در قالب یک متغیر کلی به‌عنوان سطح احساس امنیت فرد در نظر گرفته شده است. گویه‌های مورد استفاده برای هر مؤلفه احساس امنیت در جدول ۱ آمده است. پایایی سؤالات از طریق آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفته است که بیانگر آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷۰ برای تمام گویه‌های مورد بررسی بوده است. برای سنجش احساس امنیت ابتدا سؤالاتی با توجه به مطالعات پیشین طراحی شد. از جمله مطالعات پیشین که از سؤالات آن‌ها استفاده شده است می‌توان به مطالعات یاری و هزارجریبی (۱۳۹۱)، نبوی (۱۳۸۹)، رجبی و شایگان (۱۳۹۸)، دعاگویان و همکاران (۱۳۹۲) اشاره نمود. در مرحله بعد تعدادی گویه به گویه‌های قبلی اضافه شد. سپس سؤالات طراحی شده جهت تعیین اعتبار صوری در اختیار متخصصین گذاشته شد تا اعتبار گویه‌ها را بررسی کنند. در مرحله نهایی از طریق پیش‌آزمون اعتبار سازه گویه‌های مورد نظر از طریق تحلیل عامل تاییدی بررسی شد. گویه‌های مورد استفاده و میزان بارعاملی هر کدام در جدول ۱ آمده است. نتایج بارعاملی نشان از اعتبار خوب گویه‌های جهت جمع شدن و ساخت متغیر دارد.

جدول ۱. نتایج تحلیل عاملی تائیدی مرتبط با ابعاد مختلف احساس امنیت

بار عاملی	گویه	بار عاملی	گویه		
۰/۳۷	شما چقدر نگران دزدی از خانه، ماشین، پول یا سایر دارایی‌های خود یا خانواده پتان در این شهر یا روستا هستید؟	۰/۳۲	در شرایط فعلی مردم می‌توانند بدون ترس و نگرانی از حکومت انتقاد کنند؟	احساس امنیت سیاسی	
۰/۸۱	در شهر یا روستای ما افراد می‌توانند به راحتی به هم اعتماد کنند.	۰/۵۸	شما در ابراز افکار و عقایدتان (هر نوع فکری که باشد) چقدر احساس نگرانی دارید؟		
۰/۳۱	این شهر محیط امن و آرامی برای زندگی کردن است	۰/۷۸	در جامعه ما برپایی هر گونه سخنرانی درباره هر موضوعی بدون دلهره و نگرانی امکان‌پذیر است؟		
۰/۸۷	هنگام تردد در مسیرهای خلوت در شب احساس ترس نمی‌کنم	۰/۳۳	مسئولان سیاسی جامعه ما افراد شایسته و توانمندی هستند؟		
۰/۵۰	از قدم زدن در هنگام شب و به تنهایی در شهر نگرانی دارم.				
۰/۷۰	اگر در شب مجبور باشم که برای رفتن به جایی از سواری (مسافرکش‌های شخصی) استفاده کنم، نمی‌ترسم				
۰/۰۰	۰/۷۱۹	KMO	۰/۰۰	۰/۷۳۹	KMO
۰/۳۸	به نظرم همه افراد جامعه از حقوق قضائی یکسانی برخوردارند.	۰/۵۹	درآمد شما تا چه اندازه مخارج زندگی تان را تامین می‌کند؟	احساس امنیت اقتصادی	
۰/۷۱	به نظرم قانون برای همه یکسان است.	۰/۷۸	چقدر نگران وضعیت مالی و اقتصادی خود در آینده هستید؟		
۰/۴۴	در دادگاه‌های کشور معمولاً به سرعت به پرونده‌های قضائی رسیدگی می‌شود.	۰/۷۹	چقدر نگران هزینه‌های مسکن از قبیل رهن، اجاره یا پرداخت وام مسکن هستید؟		
۰/۴۵	قوه قضائیه در کشور ما طبق احکام اسلامی عمل می‌کند و حقیقتاً را سر لوحه تمام کارهای خود قرار داده است	۰/۷۵	چقدر نگران هزینه‌های تحصیلی فرزندان خود (یا اگر فرزند ندارید در آینده) هستید؟		
۰/۷۱	در شرایط کنونی می‌توان از طریق قانون به حق خود رسید.	۰/۷۳	چقدر نگران بی ثباتی و افزایش قیمت‌ها هستید؟		
۰/۳۹	در جامعه ما قانون در مورد مردم و مسئولین یکسان اجرا می‌شود.	۰/۶۹	شما چقدر نگران از دست دادن شغل خود یا در صورت نداشتن شغل نگران به‌دست آوردن آن هستید؟		
۰/۰۰	۰/۸۷۷	KMO	۰/۰۰	۰/۷۹۶	KMO

یافته‌های پژوهش

در جدول ۲ تحلیل توصیفی متغیرهای پژوهش آمده است. همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌گردد ۴۷/۷ درصد پاسخگویان را مردان و ۵۲/۳ درصد پاسخگویان را زنان تشکیل داده‌اند. به لحاظ وضعیت زناشویی ۵۰/۷ درصد پاسخگویان مجرد و ۴۹/۳ درصد متأهل بوده‌اند. به لحاظ سطح تحصیلات ۳۹/۸ درصد تحصیلات دیپلم و پایین‌تر و ۶۰/۲ درصد دارای تحصیلات عالی بوده‌اند. به لحاظ وضعیت اشتغال ۱۷/۳ درصد شاغل و ۸۲/۷ درصد بیکار بوده‌اند. این امر می‌تواند به دلیل بالا بودن میزان بیکاری یا مشارکت پایین زنان در اقتصاد باشد.

میانگین سنی پاسخگویان ۲۸/۱ سال بوده است و همان‌گونه که توضیح داده شد این مطالعه بر روی گروه سنی جوان انجام شده است. ۷۹/۳ درصد پاسخگویان سابقه مهاجرت در خانواده را داشته‌اند که این امر بیانگر مهاجرفرستی بالای شهرستان آبدانان است که در قسمت طرح مسئله بیان گردید. میانگین درآمد خانوار پاسخگویان حدود شش میلیون تومان بوده است. به لحاظ متغیر سطح احساس امنیت بیش از ۶۰ درصد پاسخگویان احساس امنیت متوسط و پایین‌تر از آن را داشته‌اند. به لحاظ تمایل به مهاجرت فقط ۸/۹ درصد پاسخگویان بیان کرده‌اند طی یکسال گذشته به مهاجرت از این شهرستان فکر نکرده‌اند و در واقع بیش از ۹۰ درصد پاسخگویان در طی یکسال گذشته به مهاجرت از شهرستان آبدانان فکر کرده‌اند. از این میان حدود ۲۲ درصد مهاجرت درون‌استانی، حدود ۵۲/۶ درصد مهاجرت بین‌استانی و حدود ۱۶/۵ درصد مهاجرت از کشور را بیان داشته‌اند. در واقع غلبه نوع مهاجرت با مهاجرت داخلی است و حدود ۷۲ درصد تمایل به مهاجرت داخلی را گزارش کرده‌اند. این امر با مبانی نظری مورد بررسی تطابق دارد. همان‌گونه که در قوانین مهاجرت راواشتاین و فرضیه زیف بیان شد حجم عظیمی از مهاجران تنها یک مسافت کوتاه را می‌پیمایند.

جدول ۲. تحلیل توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر - طبقات متغیر	درصد	متغیر - طبقات متغیر	درصد
جنس		وضعیت زناشویی	
مرد	۴۷/۷	مجرد	۵۰/۷
زن	۵۲/۳	متاهل	۴۹/۳
تحصیلات فرد		وضعیت اشتغال	
دیپلم و پایین‌تر	۳۹/۸	شاغل	۱۷/۳
دانشگاهی	۶۰/۲	بیکار	۸۲/۷
سن پاسخگو		سابقه مهاجرت در خانواده	
زیر ۲۰ سال	۱۰/۳	دارد	۷۹/۳
۲۰-۲۴	۱۱/۱	ندارد	۲۰/۷
۲۵-۲۹	۳۱/۳		
۳۰ سال و بالاتر	۴۷/۲		
میانگین سنی	۲۸/۱		
مجموع درآمد خانوار به تومان		نوع تمایل مهاجرت	
میانگین درآمد	۶۰۰۹۶۰۱	تمایل ندارد	۸/۹
میانه	۶۰۰۰۰۰۰	درون‌استانی	۲۲
مد	۵۰۰۰۰۰۰	برون‌استانی	۵۲/۶
		خارج از کشور	۱۶/۵
احساس امنیت			
کم	۲۷/۹		
متوسط	۳۷/۶		
بالا	۳۴/۵		

دلایل تمایل به مهاجرت افراد در جدول ۳ آمده است. همان‌گونه که در این جدول مشاهده می‌گردد اولین دلیل تمایل به مهاجرت جستجوی کار بوده است. حدود ۴۵/۳ درصد پاسخگویان دلیل اول خود را برای تمایل به مهاجرت جستجوی کار بیان کرده‌اند. دومین دلیل کمبود امکانات آموزشی، تفریحی و بهداشتی با ۱۶/۹ درصد، آینده نامشخص در این شهر یا روستا با حدود ۱۴ درصد در مرتبه سوم از دلایل اصلی تمایل به مهاجرت قرار دارند. با توجه به تمایل به نوع مهاجرت نیز این تحلیل صورت گرفته است. سه عامل گفته شده دلیل اصلی تمایل به مهاجرت با توجه به نوع مهاجرت نیز می‌باشند با این تفاوت که در پاسخگویانی که تمایل به مهاجرت بین‌المللی دارند آزادی و امنیت بیشتر نیز در مرتبه سوم همراه با آینده نامشخص در این شهر و روستا قرار گرفته است.

جدول ۳. دلایل ذکر شده برای تمایل به مهاجرت توسط پاسخگویان به تفکیک گرایش به نوع مهاجرت

شماره	دلایل	درصد کل	تمایل به مهاجرت داخلی	تمایل به مهاجرت بین‌المللی
۱	جستجوی کار	۴۵/۳	۴۶/۱	۴۲/۲
۲	کمبود امکانات آموزشی، تفریحی و بهداشتی	۱۶/۹	۱۷/۳	۱۵/۶
۳	آینده نامشخص در این شهر و روستا	۱۴/۰	۱۴/۷	۱۱/۱
۴	جستجوی کار بهتر	۸/۹	۹/۴	۶/۷
۵	ادامه تحصیل	۴/۷	۴/۲	۶/۷
۶	آزادی و امنیت بیشتر	۴/۷	۳/۱	۱۱/۱
۷	خشکسالی و مسائل اقلیمی	۳/۴	۳/۱	۴/۴
۸	دستیابی به مسکن مناسب‌تر	۱/۳	۱	۲/۲
۹	پیروی از تصمیم خانوار	۰/۸	۱	۰

در جدول ۴ تحلیل دومتغیره یا آزمون فرضیات تحقیق با استفاده از جدول تقاطعی و آزمون معنی‌داری کا-اسکوئر و ضرایب مبتنی بر آن یعنی فی و وی کرامر آمده است. برای جداول دو در دو از فی و برای سایر جداول از وی کرامر استفاده شده است.

جدول ۴. تحلیل دو متغیره متغیرهای تحقیق

ضریب فی یا وی کرامر	مقدار کا-اسکوئر	توع مهاجرت		متغیر - طبقات متغیر	
		بین‌المللی	داخلی		
۰/۲۱	۱۴/۷۶۴**	۲۸/۹	۷۱/۱	مرد	جنس
		۱۲/۱	۸۷/۹	زن	
۰/۰۴	۰/۶۱۷	۱۶/۶	۸۳/۴	مجرد	وضعیت زناشویی
		۱۸/۲	۸۰/۱	متاهل	
۰/۰۵	۰/۸۴۵	۱۶/۷	۸۳/۳	زیر ۲۰ سال	گروه سنی
		۱۵/۹	۸۴/۱	۲۰ تا ۲۴	
		۲۱/۰	۷۹/۰	۲۵-۲۹	
		۱۷/۲	۸۲/۸	۳۰ و بالاتر	
۰/۱۲	۲/۶۰۸**	۲۶/۹	۷۳/۱	کم	احساس امنیت
		۱۸/۳	۸۱/۷	متوسط	
		۱۴/۸	۸۵/۲	زیاد	
۰/۰۵	۰/۸۸۳	۲۱/۲	۷۸/۸	دیپلم و زیر دیپلم	تحصیلات
		۱۶/۹	۸۳/۱	عالی	
۰/۰۳	۰/۴۴۶	۱۷/۳	۸۲/۷	دارد	سابقه مهاجرت در خانواده
		۲۱	۷۹/۰	ندارد	
۰/۱۷	۹/۱۲۴**	۳۱/۳	۶۸/۸	بیکار	وضعیت شغلی
		۱۵/۱	۸۴/۹	شاغل	
۰/۱۸	۱۰/۹۷۱**	۱۲/۶	۸۷/۴	پایین‌تر از میانگین	درآمد خانوار
		۲۶/۹	۷۳/۱	بالاتر از میانگین	

همان‌گونه که اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد بین جنس و تمایل به نوع مهاجرت رابطه معنی‌داری به لحاظ آماری وجود دارد. نتایج جدول تقاطعی نشان می‌دهد مردان تمایل بیشتری نسبت به زنان به مهاجرت بین‌المللی دارند. درحالی که ۱۲ درصد زنان تمایل به مهاجرت بین‌المللی را گزارش کرده‌اند این درصد برای مردان حدود ۲۹ درصد است. بین متغیرهای وضعیت زناشویی، سن، تحصیلات، سابقه مهاجرت در خانواده و تمایل به نوع مهاجرت رابطه معنی‌داری به‌دست نیامده است. بین سطح احساس امنیت و تمایل به نوع مهاجرت رابطه آماری معنی‌داری برقرار است. همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌گردد تمایل به مهاجرت بین‌المللی در بین افرادی که احساس امنیت کم را دارند نسبت به سایر طبقات بیشتر است. درحالی که تمایل به مهاجرت بین‌المللی در طبقه کم ۲۶/۹ درصد است این درصد برای طبقه متوسط و بالا به ترتیب ۱۸/۲ و ۱۴/۸ درصد گزارش شده است. همچنین بین سطح درآمد خانوار و تمایل به نوع مهاجرت نیز رابطه معنی‌داری به‌دست آمده است. تمایل به مهاجرت بین‌المللی در بین افرادی که درآمد پایین‌تر از میانگین را داشته‌اند حدود ۱۲/۶ درصد و برای افرادی که درآمد بالاتر از میانگین را داشته‌اند ۲۶/۹ درصد بیان شده است.

در جدول ۵ تحلیل چندمتغیره متغیرهای تحقیق برای بررسی تأثیرگذاری متغیرهای پژوهش با کنترل سایر متغیرها آمده است. در مجموع متغیرهای مستقل تحقیق توانسته‌اند بین ۱۱ تا ۱۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته یعنی تمایل به نوع مهاجرت افراد (داخلی/ بین‌المللی) را تبیین کنند. با کنترل متغیرهای تحقیق تنها وضعیت اشتغال و سطح احساس امنیت افراد معنی‌داری خود را حفظ کرده‌اند و دو متغیر جنس و سطح درآمد که در تحلیل دو متغیره معنی‌دار بوده‌اند با کنترل سایر متغیرها معنی‌داری خود را از دست داده‌اند. برای متغیر وضعیت اشتغال، طبقه بیکار به‌عنوان مرجع در نظر گرفته شده است. مقدار بخت به‌دست آمده برای طبقه شاغل ۰/۲۵۶ می‌باشد. به این معنا که با حرکت از شاغلین به سمت بیکاران احتمال تمایل به مهاجرت بین‌المللی کاهش می‌یابد. به‌عبارتی دیگر احتمال تمایل مهاجرت بین‌المللی در بیکاران بیشتر از شاغلین است. برای تفسیر آسان‌تر اگر عدد یک را بر ۰/۲۵۶ تقسیم کنیم نسبت بخت برای بیکاران نسبت به شاغلین به‌دست می‌آید. بر این اساس می‌توان گفت احتمال مهاجرت

بین‌المللی در بیکاران حدود ۳/۹۰ برابر بیشتر از شاغلین است. نسبت بخت به‌دست آمده برای متغیر سطح احساس امنیت ۰/۹۴۹ می‌باشد. که بیانگر آن است که هر چقدر سطح احساس امنیت افزایش می‌یابد تمایل به مهاجرت بین‌المللی کاهش می‌یابد. به عبارت دیگر با افزایش یک واحد در احساس امنیت افراد احتمال رفتن از تمایل مهاجرت داخلی به مهاجرت بین‌المللی به نسبت ۰/۹۴۹ برابر کاهش می‌یابد.

جدول ۵. تحلیل چندمتغیری متغیرهای تحقیق با استفاده از رگرسیون لجستیک دو وجهی

شاخص‌ها			متغیر
B	Wald	EXP(B)	
-۰/۴۴۱	۰/۹۹۷	۰/۶۶۴	جنس (مرجع زن) مرد
۳/۹۱۹			سن (مرجع ۳۰ و بالاتر)
-۱/۶۸۳	۱/۷۶۰	۰/۱۸۶	زیر ۲۰ سال
-۰/۴۱۳	۰/۲۵۴	۰/۶۶۲	۲۰ تا ۲۴
-۰/۷۶۰	۰/۷۳۵	۰/۴۶۸	۲۵ تا ۳۰
-۰/۲۷۴	۰/۲۷۴	۰/۷۶۰	تحصیلات (مرجع دانشگاهی) دیپلم و پایین‌تر
-۱/۳۶۲	۹/۰۸۳**	۰/۲۵۶	وضعیت اشتغال (مرجع بیکار) شاغل
۰/۲۹۵	۰/۳۸۵	۱/۳۴۳	وضعیت زناشویی (مرجع متاهل) مجرد
۰/۲۲۰	۰/۱۶۲	۱/۲۴۶	سابقه مهاجرت در خانواده (مرجع ندارد) دارد
۰/۰۰۰	۰/۰۳۰	۱/۰۰	سطح درآمد خانوار
-۰/۵۲	۴/۵۲۵**	۰/۹۴۹	احساس امنیت
۰/۱۱۰	Cox and Snell R Square Nagelkerke R Square Omnibus Tests		
۰/۱۷۴			
۲۰/۵۷۷**			

بحث و نتیجه‌گیری

میل به مهاجرت در واقع می‌تواند یک تعیین‌کننده اصلی مهاجرت باشد. از سوی دیگر میل به مهاجرت در واقع بیانگر اتفاقاتی است که در تار و پود جامعه در حال رخ دادن است. از این رو است که برخی از صاحب‌نظران حوزه جمعیت معتقد هستند مهاجرت باید نه فقط به‌عنوان یک پدیده بلکه به‌عنوان یک فرا پدیده (واقع‌های که اتفاق آن به علت بستر و موقعیتی که مردم در آن زندگی می‌کنند) توصیف و فهم شود. بررسی تمایل به مهاجرت و نوع آن به چند دلیل به‌عنوان مسئله اجتماعی شناخته شود اول، بخش جدایی‌ناپذیری از پویایی‌های مهاجرت است دوم آنکه، میل به مهاجرت می‌تواند به طرق گوناگون بر تخصیص منابع اثر بگذارد و در نتیجه بر نارضایتی‌های اجتماعی و سیاسی در جامعه اثرگذار باشد. سوم آنکه تمایل به مهاجرت و نوع آن می‌تواند در جامعه گسترده شود و فکر کردن به مهاجرت به‌عنوان یک امکان جدی برای رهایی از سختی‌های زندگی در جامعه مبدأ و یا رسیدن به منفعتی پایدار در جامعه مقصد، عمومی شود. این امر باعث شکل‌گیری تصور مهاجرت به‌مثابه یک امکان می‌گردد که خود دارای پیامدهای متعدد برای جامعه مبدأ است. از سوی دیگر با ورود جمعیت ایران به فاز پنجره جمعیتی به‌صورت قابل‌ملاحظه‌ای در سال‌های اخیر بر جمعیت جوان کشور افزوده شده است. جوانان در واقع گروه اصلی و مرجع در فرایندهای مهاجرتی هستند و مطالعات حاکی از آن است که نیمی از افراد درگیر در فرایندهای مهاجرتی را آن‌ها تشکیل می‌دهند.

مطالعه حاضر با هدف بررسی تمایل به نوع مهاجرت در میان جوانان و عوامل پشتیبان اجتماعی و جمعیتی آن انجام شد. در این راستا ۳۷۶ نفر از جوانان شهرستان آبدانان در استان ایلام انتخاب مورد بررسی قرار گرفتند. شهرستان آبدانان به لحاظ مهاجرتی یکی از مهاجرفرست‌ترین مناطق ایران به شمار می‌رود. خالص مهاجرتی این شهرستان طی دوره ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ حدود ۳۸- در هزار بوده است. نتایج این مطالعه نشان‌دهنده آن است حدود ۹۱ درصد از جوانان این شهرستان در یکسال اخیر به مهاجرت از شهرستان فکر کرده‌اند. از این میان ۲۲ درصد تمایل به مهاجرت درون‌استانی، حدود ۵۲/۶ درصد تمایل به مهاجرت بین‌استانی و ۱۶/۵ درصد تمایل به مهاجرت بین‌المللی را بیان داشته‌اند. در یک بیان کلی می‌توان گفت هر چند

تمایل به مهاجرت بین‌المللی قابل تأمل است، اما تمایل بیشتر جوانان به سمت مهاجرت داخلی بوده است. این امر با مبانی نظری مورد پژوهش هم‌خوانی دارد. یکی از اصول هفت‌گانه مهاجرت راونشتاین مهاجرت و فاصله است: ثابت شده است که حجم عظیمی از مهاجران تنها یک مسافت کوتاه را می‌پیمایند. میزان مهاجرت بین دو نقطه ارتباط معکوسی با فاصله بین این دو نقطه دارد. همچنین براساس فرضیه زیف معکوس بودن بین تعداد افراد حرکت‌کننده و مسافت طی شده فرض می‌شود. به نظر می‌رسد با این حجم بالای تمایل به مهاجرت از شهرستان آبدانان در آینده روند مهاجرت‌فرستی آن با قوت ادامه یابد. از سوی دیگر این داده‌های آماری از تمایل به مهاجرت بیانگر تبدیل شدن مهاجرت به‌عنوان یک امکان برای برون رفت از شرایط فعلی در سطح شهرستان آبدانان در بین جوانان عمومی شده است.

در رابطه با دلایل تمایل به مهاجرت جستجوی کار، کمبود امکانات آموزشی، تفریحی و بهداشتی، آینده نامشخص در این شهر و روستا، جستجوی کار بهتر و ادامه تحصیل به‌عنوان دلایل اصلی تمایل به مهاجرت بیان شده‌اند. سه عامل گفته شده دلیل اصلی تمایل به مهاجرت با توجه به نوع مهاجرت نیز می‌باشند با این تفاوت که در پاسخگوییانی که تمایل به مهاجرت بین‌المللی دارند آزادی و امنیت بیشتر نیز در مرتبه سوم همراه با آینده نامشخص در این شهر و روستا قرار گرفته است.

در واقع جوانان شهرستان آبدانان از مهاجرت به‌عنوان امکانی برای برون رفت از بیکاری، کمبود امکانات رفاهی، آینده نامشخص و حرکت به سمت درآمدی بهتری یاد می‌کنند. براساس اصول هفت‌گانه راونشتاین قوانین بد و ظالمانه، مالیات‌های سنگین، آب و هوای نامناسب محیط اجتماعی نامطبوع و حتی اجبار تماماً در ایجاد مهاجرت مؤثر بوده و هنوز هم مؤثر است، ولی جریان‌هایی که این عوامل به وجود می‌آورند؛ هیچ‌یک از نظر حجم، قابل مقایسه با جریانی نیستند که از میل باطنی اکثر انسان‌ها به بهبود جنبه‌های مادی زندگی سرچشمه می‌گیرند. به‌طور خلاصه انگیزه اقتصادی در مجموعه عوامل مؤثر در تصمیم‌گیری در مورد مهاجرت از همه قوی‌تر است. همچنین در نظریه اقتصاد جدید مهاجرت، تصمیمات مهاجرت برای به حداکثر رساندن درآمد اتخاذ می‌شود.

نتایج تحلیل دو متغیره نشان داد بین متغیرهای جنس، وضعیت اشتغال، سطح درآمد خانوار و سطح احساس امنیت افراد و تمایل به نوع مهاجرت رابطه معنی‌داری وجود دارد. براساس این نتایج مردان تمایل بیشتری به مهاجرت بین‌المللی نسبت به زنان دارند. این امر در مطالعات قبلی نیز تأیید شده است (رضایی و صادقی ۱۳۹۹؛ نوبخت و رستمعلی‌زاده ۱۴۰۲). بیکاران تمایل بیشتری برای مهاجرت بین‌المللی نسبت به شاغلان دارند. افرادی که درآمد خانوار آن‌ها از میانگین درآمد کل بیشتر است تمایل بیشتری به مهاجرت بین‌المللی دارند. این امر در مطالعات پیشین نیز تأیید شده است. مطالعه رضایی و صادقی (۱۴۰۰) نشان داد افرادی که متعلق به طبقه اجتماعی متوسط و بالا هستند تمایل بیشتری برای مهاجرت بین‌المللی دارند. همچنین هر چقدر سطح احساس امنیت کاهش می‌یابد تمایل افراد برای مهاجرت بین‌المللی بیشتر می‌شود.

یافته‌های تحلیل چندمتغیره با استفاده از رگرسیون لجستیک چندوجهی نیز نشان داد با کنترل همه متغیرها، از میان متغیرهای انتخاب شده به‌عنوان عوامل پشتیبان اجتماعی و جمعیتی شامل - جنس، وضعیت زناشویی، سن، سابقه مهاجرت در خانواده، سطح درآمد خانوار، وضعیت اشتغال فرد، سطح احساس امنیت - متغیرهای وضعیت اشتغال افراد و سطح احساس امنیت افراد معنی‌داری خود را با متغیر تمایل به نوع مهاجرت حفظ کرده‌اند. افرادی که بیکار هستند تمایل بیشتری به مهاجرت بین‌المللی دارند و همچنین هر چقدر احساس امنیت در افراد کاهش می‌یابد افراد تمایل بیشتری برای حرکت از مهاجرت داخلی به مهاجرت بین‌المللی دارند. در مجموع، نتایج تمایل به مهاجرت در جامعه مورد مطالعه بسیار هشداردهنده و نیازمند توجه ویژه و سیاستگذاری عاجل است. هنوز براساس چارچوب‌های کلاسیک تبیین مهاجرت دلایل اقتصادی از انگیزه‌های اصلی میل مهاجرت افراد است و با تداوم شرایط دشوار اقتصادی در سال‌های اخیر، بیم از حرکت بیشتر به سمت مهاجرت‌های بین‌المللی توسط جوانان نیز می‌رود. هر چند هر دو نوع از مهاجرت دارای پیامدهای عمیقی برای جامعه مبدأ و مقصد هستند ولی حرکت به سمت مهاجرت بین‌المللی می‌تواند پیامدهای جبران‌ناپذیری برای جمعیت کشور داشته باشد. تلاش در راستای ایجاد احساس امنیت و ایجاد اشتغال پایدار می‌تواند بر ماندگاری جمعیت جوان در کشور تأثیرگذار باشد. از آن‌جا که یکی از اهداف اصلی

سیاست‌های ابلاغی جمعیتی کشور توسط مقام معظم رهبری؛ بازتوزیع فضایی و جغرافیایی جمعیت، متناسب با ظرفیت زیستی با هدف توزیع متعادل و کاهش فشار جمعیتی، حفظ و جذب جمعیت در روستاها و مناطق مرزی و کم‌تراکم، مدیریت مهاجرت به داخل و خارج هماهنگ با سیاست‌های کلی جمعیت با تدوین و اجرای سازوکارهای مناسب می‌باشد این امر نباید در سیاست‌های جدید جمعیتی کشور به محاق یا در حاشیه رانده شود بلکه توجه به بسترهای زمینه‌ساز مهاجرت به‌ویژه تمایل به مهاجرت لازم و ضروری است. توجه به آزادی‌های مثبت و آزادی‌های منفی که در نظریه دهاس (۲۰۲۱) مطرح شده بود برای انجام پژوهش‌های آتی در زمینه تمایل به نوع مهاجرت پیشنهاد می‌شود. این عوامل می‌تواند بر آرزوها و قابلیت افراد برای تحرک تأثیرگذار باشند و به شناخت بهتر بسترهای تمایل به نوع مهاجرت بیانجامد.

منابع

- آسایش، امید؛ کاظمی‌پور، عبدالمحمد؛ و صدیقی، بهرنگ. (۱۳۹۸). سودای مهاجرت: میل به مهاجرت و تصویر ذهنی از غرب در تجربه دانشجوی مهاجران ایرانی. مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۵(۵۷)، ۸۳-۵۱.
https://www.jcsc.ir/article_38265.html
- جانتن، الهه؛ فلاحی، محمد علی؛ و سیفی، احمد. (۱۳۹۴). بررسی عوامل موثر بر مهاجرت از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه به کشور آمریکا. مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۱(۲۵)، ۱۹۶-۱۶۷.
<https://doi.org/10.22067/jss.v12i1.18743>
- جمعه‌پور، محمود. (۱۳۷۸). بررسی و ارزیابی جایگاه اقتصادی و توسعه بخش روستایی در فرایند برنامه‌ریزی توسعه. در مجموعه مقالات همایش پنجاه سال برنامه‌ریزی توسعه در ایران. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- دعاگویان، داود؛ بهشتی، محمدباقر؛ کوهی، کمال؛ و محمدنژاد، شمس. (۱۳۹۲). تبیین مؤلفه‌های امنیتی مؤثر بر گرایش سرمایه‌گذاران به مهاجرت. پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، ۲(۲)، ۹۹-۱۱۶.
https://ssoss.ui.ac.ir/article_17096.html
- رجبی، فرجاد؛ و شایگان، فریبا. (۱۳۹۸). بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان اهوازی. مطالعات امنیت اجتماعی، ۱۰(۵۸)، ۴۷-۷۵.
http://sss.jrl.police.ir/article_92292.html

رضایی، مریم؛ و صادقی، رسول. (۱۴۰۰). سودای مهاجرت: تمایل ایرانی‌ها به مهاجرت و عوامل تعیین‌کننده آن. پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۰(۱۸)، ۳۵-۶۲.

<https://doi.org/10.22084/csr.2021.21216.1772>

شهری‌ثانی، داود؛ میرزایی، محمد؛ و محمودیان، حسین. (۱۳۹۸). بررسی میزان تمایل به مهاجرت جوانان از استان خوزستان: مسائل متعاقب و عوامل زمینه‌ساز. بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۱۰(۱)، ۱۴۲-۱۲۰.

<http://doi.org/10.22059/IJSP.2020.76170>

صادقی، رسول؛ عباسی‌شوازی، محمد جلال؛ و محمودیان، سراج‌الدین. (۱۳۹۴). تورم جوانی جمعیت در ایران: خلاهای تحقیقاتی و الزامات سیاستی. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۰(۱۹)، ۹-۴۲.

https://www.jpaiassoc.ir/article_25585.html

عباسی‌شوازی، محمد جلال؛ صادقی، رسول؛ حسینی‌چاوشی، میمنت؛ ترابی، فاطمه؛ ترکاشوند، محمد؛ و محمودیان، گیلانی، سراج. (۱۳۹۲). بررسی وضعیت جمعیتی و اقتصادی-اجتماعی جوانان در ایران. تهران: پژوهشکده آمار.

قاسمی‌اردهایی، علی؛ محمودیان، حسین؛ و نوبخت، رضا. (۱۳۹۶). تحلیل علل مهاجرت‌های داخلی ایران در سرشماری‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۶(۳)، ۳۷۵-۳۹۰.

<https://doi.org/10.22059/jisr.2017.141758.317>

لوکاس، دیوید؛ و میر، پاول. (۱۳۸۴). درآمدی بر مطالعات جمعیتی (حسین محمودیان، مترجم). تهران: انتشارات دانشگاه تهران. (چاپ اول).

محمودیان، حسین؛ و مشفق، محمود. (۱۳۹۱). مهاجرت‌های داخلی در ایران. تهران: معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران. (چاپ اول).

مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن. بازیابی شده از: <https://www.amar.org.ir>

مشفق، محمود؛ و شکفته‌گوهری، محمد. (۱۳۹۹). مطالعه وضعیت مهاجرت در شهرستان‌های مرز نشین ایران و اثرات سطح توسعه یافتگی بر آن. فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۷(۱۰۹)، ۸۸-۱۴۴.

<https://doi.org/10.22054/qjss.2020.48172.2172>

مهدی‌پور، آسیه؛ مهدی‌پور، احمد؛ و قاسمی‌اردهایی، علی. (۱۳۹۸). بررسی قصد مهاجرت از روستا و عوامل مؤثر بر آن: مورد مطالعه: روستاهای بخش کلات شهرستان آبدانان - استان ایلام. توسعه محلی، ۱۱(۲)، ۴۳۷-۴۵۸.
<https://doi.org/10.22059/jrd.2019.76763>

میرزاصطفی، سیدمهدی؛ و قاسمی، پروانه. (۱۳۹۲). عوامل مؤثر بر مهاجرت‌های استانی با استفاده از مدل جاذبه. سیاست‌های مالی و اقتصادی، ۸(۳)، ۷۱-۹۶.
<http://qjefp.ir/article-1-42-fa.html>

نبوی، سید عبدالحسین؛ حسین زاده، علی؛ و حسینی، هاجر. (۱۳۸۹). بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۱(۴)، ۷۳-۹۶.
https://jas.ui.ac.ir/article_18208.html

نویخت، رضا؛ قاسمی‌اردهایی، علی؛ و غلامی، محمد. (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل پیامدهای اقتصادی- جمعیتی خشکسالی در مناطق شرقی ایران: استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان و خراسان جنوبی. جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۸(۱)، ۳۱۳-۳۲۷.
https://www.jgeoqeshm.ir/article_58361.html

نویخت، رضا؛ و رستمی‌زاده، ولی‌اله. (۱۴۰۲). تعیین‌کننده‌های زمینه‌ای و ساختاری تمایل به مهاجرت از کشور در بین جوانان: مطالعه‌ای در شهر بوشهر. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۸(۳۶)، ۳۰۴-۲۶۵.
<https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2020272.1324>

یاری، حامد؛ و هزارجریبی، جعفر. (۱۳۹۱). بررسی رابطه احساس امنیت و اعتماد اجتماعی در میان شهروندان: مطالعه موردی ساکنان شهر کرمانشاه. پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، ۱۱(۴)، ۳۹-۵۸.
https://ssoss.ui.ac.ir/article_17077.html

Abbasi-Shavazi, M. J., Sadeghi, R., Hosseini-Chavoshi, M., Torabi, F., Torkashvand, M., & Mahmoudiani-Gilani, S. (2013). *Survey of the demographic and socio-economic status of youth in Iran*. Tehran: Statistical Research Institute. [In Persian].

Asayesh, O., Kazemipur, A., & Sadighi, B. (2020). Migration aspiration: The migration tendency and the image of the West among the Iranian student-migrants. *Cultural Studies & Communication*, 15(57), 51-83. [In Persian].
<https://doi.org/10.22067/jss.v12i1.18743>

Carling, J., & Schewel, K. (2018). Revisiting aspiration and ability in international migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(6), 945-963.
<https://doi.org/10.1080/1369183x.2017.1384146>

- Caroline, B., Brettell, J., & Hollifield, F. (2014). *Migration theory: Talking across disciplines*. New York: Routledge.
- Charsley, K., & Alison, S. (2006). South Asian transnational marriages in comparative perspective. *Global Networks*, 6(4), 331–344.
<https://doi.org/10.1111/j.1471-0374.2006.00147.x>
- De Groot, C., Mulder, C. H., Das, M., & Mantin, D. (2011). Life events and the gap between intention to move and actual mobility. *Environment and Planning*, 43(1), 48–66. <https://doi.org/10.1068/a43148>
- de Haas, H. (2021). A theory of migration: The aspirations-capabilities framework. *Comparative Migration Studies*, 9(1), 8. <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>
- Doagoyan, D., Beheshti, M. B., Koochi, K., & Mohammadnejad, S. (2013). Explanation of security factors that affect upon investors' tendency to migration. *Strategic Research on Social Problems*, 2(2), 99–116. [In Persian].
<https://doi.org/10.22059/jisr.2017.141758.317>
- Doerschler, P. (2006). Push-pull factors and immigrant political integration in Germany. *Social Science Quarterly*, 87(5), 1100–1116. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2006.00418.x>
- Faridi, R. (2018). Migration theories: Lee's push-pull theory. Available online: <https://rashidfaridi.com/2018/04/05/migration-theories-lees-push-pull-theory> (accessed on 13 February 2024).
- Ghasemi Ardahae, A., Mahmoudian, H., & Nowbakht, R. (2017). An analysis of the causes of internal migration of the census of 2006 and 2012. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 6(3), 375–390. [In Persian].
<https://doi.org/10.22059/jisr.2017.141758.317>
- Hatch, P. (2016). What motivates immigration to America? The League of Women Voters. Available online:
https://www.lwvhcnc.org/PDFs/ImmigrationStudy_Motivations_Hatch.pdf
- Ibrahim, H., Al Sharif, F. Z., Satish, K. P., Hassen, L., & Nair, S. C. (2019). Should I stay or should I go now? The impact of “pull” factors on physician decisions to remain in a destination country. *The International Journal of Health Planning and Management*, 34(4), e1909–e1920. <https://doi.org/10.1002/hpm.2819>

- Jantan, E., Falahi, M. A., & Seifi, A. (2015). The determinants of migration from developed and developing countries to the U.S. *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, 12(1), 167–196. [In Persian]. <https://doi.org/10.22067/jss.v12i1.18743>
- Jumapour, M. (1999). Study and evaluation of the economic position and development of the rural sector in the development planning process. In *Proceedings of the Conference on Fifty Years of Development Planning in Iran*. Tehran: Allameh Tabatabaei University. [In Persian].
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47–57. <https://doi.org/10.2307/2060063>
- Lucas, D., & Meyer, P. (2005). *Beginning of population studies* (Translated to Persian by H. Mahmoudian). Tehran: Tehran University Press. [In Persian].
- Lull, J. (2017). The effect of immigration on wages: Exploiting exogenous variation at the national level. *Journal of Human Resources*, 53(3), 608–622. <https://doi.org/10.3368/jhr.53.3.0616-8007R1>
- Mahdipour, A., Mahdipour, A., & Ghasemi Ardahae, A. (2019). Investigating the intention of migration from the village and the factors affecting it (Case of study: Villages of Kalat section of Abdanan city, Ilam province). *The Journal of Community Development (Rural-Urban)*, 11(2), 437–458. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jrd.2019.76763>
- Mahmoudian, H., & Moshfegh, M. (2012). *Internal migrations in Iran*. Tehran: Social and Cultural Deputy of Tehran Municipality. [In Persian].
- Massey, D. S. (1990). Social structure, household strategies, and the cumulative causation of migration. *Population Index*, 56(1), 3–26. <https://doi.org/10.2307/3644186>
- Mirza Mustafa, S. M., & Ghasemi, P. (2013). Investigating factors affecting interprovincial migration by using gravity models. *Quarterly Journal of Fiscal and Economic Policies*, 1(3), 71–96. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/qjefp.2013.51234>
- Mitchell, J. C. (1985). Toward a situational sociology of wage-labour circulation. In R. M. Prothern & M. C. Chapman (Eds.), *Circulation in third world countries* (pp. 30–54). London: Routledge and Kegan Paul.

- Moshfegh, M., & Shekofteh Gohari, M. (2020). Study and analysis of the influencing factors of development on the migration patterns in border cities of Iran. *Social Sciences*, 27(109), 88–144. [In Persian]. <https://doi.org/10.22054/qjss.2020.48172.2172>
- Nabavi, A., Hosseinzadeh, A., & Hosseini, S. H. (2011). Study of effecting of social and economical factors on societal security feeling. *Journal of Applied Sociology*, 21(4), 73–96. [In Persian]. <https://doi.org/10.22108/jas.2011.18208>
- Nobakht, R., & Rostamalizadeh, V. (2024). Tendency of youth to international migration: A study of contextual-structural determinants in Bushehr city, Iran. *Journal of Population Association of Iran*, 18(36), 265–304. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2020272.1324>
- Noubakht, R., Ghasemi, A., & Gholami, M. (2018). Economic-demographic consequences of drought in Eastern Iran. *Geography (Regional Planning)*, 7(29), 313–327. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jgeoqeshm.2018.58361>
- Novotná, T. (2010). *Immigration to the US through the Mexican perspective: Examining the push factors before and after NAFTA* (Bachelor's thesis). Charles University, Prague, Czechia.
- Oltman, A., & Jonathan, R. (2017). Immigration and foreign policy. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Rajabi, F., & Shayegan, F. (2019). Investigating factors affecting the feelings of security among Ahwazi citizens. *Social Security Studies*, 10(58), 47–75. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/ss.2019.92292>
- Ravenstein, E. G. (1885). On the laws of migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 48(2), 167–235. <https://doi.org/10.2307/2979181>
- Rezaei, M., & Sadeghi, R. (2021). Migration aspiration of Iranians and its determinants. *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 10(18), 35–62. [In Persian]. <https://doi.org/10.22084/csr.2021.21216.1772>
- Rindfuss, R. R. (1991). The young adult years: Diversity, structural change, and fertility. *Demography*, 28(4), 493–512. <https://doi.org/10.2307/2061419>

- Sadeghi, R., Abbasi-Shavazi, M. J., & Mahmoudiani, S. (2015). Youth bulge in Iran: Research gaps and policy implications. *Journal of Population Association of Iran*, 10(19), 9–43. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jpai.2015.25585>
- Shahpari Sani, D., Mirzaei, M., & Mahmodian, H. (2019). Investigation of rate of youths' emigration tendency from Khuzestan province: Subsequent issues and underlying factors. *Journal of Social Problems of Iran*, 10(1), 119–143. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/ijsp.2020.76170>
- Stark, O., & Bloom, D. E. (1985). The new economics of labor migration. *The American Economic Review*, 75(2), 173–178. <https://doi.org/10.2307/1805591>
- Statistical Center of Iran. (2016). *Results of the general population and housing census*. [In Persian]. Available at: <https://www.amar.org.ir>
- Tanhaa, F., Rabiei Dastjerdi, H., & Mahmoudian, H. (2025). Spatial analysis of the effect of internal migration on changes in the education level of the population in the counties of Iran. *The Journal of Community Development (Rural-Urban)*, 15(2), 487–506. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jrd.2024.372371.668843>
- Todaro, M. P. (1971). Income expectation, rural-urban migration and employment in Africa. *International Labor Review*, 5(6), 387–413. <https://doi.org/10.1111/j.1564-913X.1971.tb00465.x>
- Urba'nski, M. (2022). Comparing push and pull factors affecting migration. *Economies*, 10(1), 21–50. <https://doi.org/10.3390/economies10010021>
- Van Dalen, H. P., Groenewold, G., & Schoorl, J. J. (2005). Out of Africa: What drives the pressure to emigrate? *Journal of Population Economics*, 18(4), 741–778. <https://doi.org/10.1007/s00148-005-0043-x>
- Yari, H., & Hezar Jaribi, J. (2012). A study of the relationship between feeling of security and social trust among citizens of Kermanshah city. *Strategic Research on Social Problems*, 1(4), 39–58. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/ssoss.2012.17077>